

לדעת לחיות

יאנוש קורצ'אק, כתבים ו, עמ' 83-87
תרגם: אורי אורלב

דעות מוזרות יש לבני האדם על קומיקאים. נדמה להם, שקומיקאי חנב להיות האיש המאשר ביותר תחת השמש, כשהוא מוגן במבצר בלתי חדיר של בדיחות ומעשי ליצנות ויודע להחליף מכל מצב, ואפילו מן המצב הקשה ביותר, בעזרת הלצות. הוא גם זוכה בחבתן של הבריות תמורת צחוק – ועוד – אפילו את שֵׁכר הדירה הוא משלם בבדיחות ומשיג בגדים ומצרכי מזון בעזרתן.

והנה שורה שלמה של בקשות:

– הומוריסטו זקר שלי, "נתקעתי" בהגן; תן לי איזו עצה איך אני יכול להתחמק מן הנשואים האלה, ש...
– אדוני הקר, תמציא לי איזה טריק מצחיק שאוכל להוציא בעזרתו מן הגן מאה פגילים [מטבעות זהב], מפני ש...

– חביבי, אולי אתה יכול להגיד לי מה לעשות כדי לתקן את היחסים המתוחים עם דודי, שעלול עוד לסלק אותי מן היְרֵשָׁה, כי... וכי.

כמוכן שאינני מעניק עצות שפאלה בגלל שלדעתי צריך לכבד ולשמר את ניצוץ הכשרון שמלדה למען טובת הכלל, ונשהניצוץ הזה אינו צריך לשמש להדלקת סיגרים לרוחת הפרט, אלא להדלקת מדורה גדולה שעליה יוכל העם כלו לטגן חביתה מזינה של התפתחות ויתחלה...

בכל זאת נגעו ללבי העבדים הלבנים, צבור הרבבות של עובדי משרדים, לשכות וחנויות – אני מבקש לתת להם מספר עצות גואלות איך לרפד את לבותיהם הקשוחים של נותני העבודה הממנים ולגרם שאלה יפעמו ביתר אהדה כלפי עובדיהם.

עובדת או עובד!

החריצות לא תביא להעלאת משכרתך ולמענקים נדיבים.

המיימנות לא תביא להעלאת משכרתך ולמענקים נדיבים.

אלא:

Savoir vivre [לדעת איך לחיות] משרדי, שאת נקודותיו העקריות אביא לפניכם מייד.

1. אתה או את מגיעים למשרד בשעה תשע. המנהל מקבל את פניכם באהדה: אתם דיקנים. אה, אינכם ערים למצבכם. עכשו אתם מרצים ואינכם משתוקקים לשום דבר נוסף. אבל שמעו ממני מה עליכם לומר:

- סליחה, אדוני המנהל, שאחרתי עד כדי כך.

- אבל לא – אומר המנהל – השעה תשע בדיוק.

- לא, אדוני, כבר שלוש דקות אחרי תשע; רק שהשעון שלנו מפגר בשלוש דקות. האם תורה, אדוני, להורות לשרת להזיז את השעון?

המנהל מבחין בדך, הוא זוכר אותך, שם אליך לב.

2. אתה או את יושבים ליד שלחן כתיבה. מתחילים את יום העבודה. אתה או את עושים מה שעושים כל האחרים: עובדים ברשלנות כאשר לא עוקבת אחרים עינו הפקוחה של המפקח. השמרו רק משני דברים: לעולם אל תכנו את המנהל "זקן", מכיון שהוא עלול לשמע; אף פעם אל תצחקו בקול ואל תספרו בדיחות בקול רם.

המנהל נכנס למשרד. כלם רואים אותו, עוקבים אחריו, ממתינים לאיזה מנוד ראש, רק אתה ואת לא מבחינים בו. אתם מבינים? אתם לא מבחינים בו: אתם שקועים כל בלכם בעבודה.

הוא מתקרב אל שלחנכם : עדין אינכם מבחינים בו .
הוא מדבר אליכם : אתם אינכם שומעים את קולו .
הוא נוגע במרפק שלך : אתה או את מסמיקים וקוראים בזעם :
- לך לכל הרוחות. אל תפריע לי .

תדהמה פללית.

- מה??? – שואל המנהל.

אתה או את מזנקים על רגליך, מחוירים וקוראים בקול רועד בצורה מצחיקה :

- אה, זה אתה אדוני... סליחה... באמת... חשבתי שזה אחד הקולגות שלי... אה, לא שמתי לב. סלח לי, אדוני...
כל כך הייתי שקוע (או שקועה) בעבודה.

המנהל שלכם נתקף ברגשות מנגדים : פקיד הנתון למרותו העליב אותו, אבל לא במתכוון. האצילות גוברת.

- נו, אין דבר, אינני כועס. ורק בפעם הבאה אני מבקש יותר תשומת לב.

אתם מעמידים פנים של אדם שהתעורר משנה עמקה בגלל פגיעת ברק ומשתוקקים להבלע באדמה.

המנהל נכנס לחדרו. החברים צוחקים עליכם. ואתה או את קוראים בקול גדול :

- מה אתם צוחקים. זה יכול לקרות לכל אחד. אלמלא אצילותו (הרמת קול מרבית), אלמלא ההתחשבות והאצילות של המנהל, הייתי יכולה להיות עכשו ברחוב. זה בכלל לא מצחיק.

כעבר רבע שעה אתה או את נכנסים ללשכתו של המנהל.

- מה יש לך לומר?

- באתי לחזר ולבקש את סליחתך, אדוני.

- המנהל יעמיד פנים שהדבר אינו זכור לו.

- על מה אתה (או את) מבקש (או מבקשת) סליחה, אדוני (או גברתי)?

- שהגבתי בצורה כל כך לא מנומסת.

- מי? אה, שטויות. אתה או את יכולים להיות שקטים : לא יהיו לך שום תוצאות.

- אבל זה לא נותן לי מנוח.

- בקך לא אוכל לעזר.

אתם יוצאים בהבעת פנים מדאגת ביותר...

תוכלו להיות בטוחים שה"קטע" שלכם יספר בשעת ארוחת הערב, שהמנהל שלכם כבר זוכר אפלו את שם המשפחה שלכם.

3. מתקרבת שעת הצהריים... עליכם למצא לכם עבודה כזאת שתחזיק אתכם רבע שעה נוספת במשרד. מסבות אתיות עליכם לנהוג כך גם כאשר אין שום סכוי שהמנהל יבחין בכם.

4. על התקרית שהיתה לכם עליכם לספר במשך כל היום לכל אחד, לכל מי שתפגשו ברחוב, או בגן, או בבית הקפה. עליכם להעלות על גס את טוב לבו ואת אנושיותו של המנהל שלכם. אתם יכולים אפלו לשלח לו זר פרחים קטן בלוגית המלים : "בתודה מקרב לב ובמסירות ללא גבול". אולי הוא ינחש ממני זה, ולבסוף : מי שלא מסתכן לא מרויח.

אפשר לפתח במשרד בשיחה סנטימנטלית על ידידות, תודת-כדי דבור דומשמעי מן הסוג של :

- לפעמים מתקשר האדם, בלי לדעת מדוע, אל מישהו שאפלו איננו יודע על כך, ומוכן להקריב למענו את חייו. ומה שגורם לי את ההנאה הרבה ביותר הוא שהאדם האהוב אינו יודע דבר על כך.

יש להביט במנהל בהתפעלות אלקות, בהערצה, לעקב אחרי כל תנועה מתנועותיו, לחקות בלי משים את דרך הליכתו, את הצורה שבה הוא מוחט את אפו, מצופף את גבותיו.

אם הוא פונה בשאלה, מעיר הערה, או אפילו משמיע מחמאה, יש להעמיד פנים מבישים ונבוכים ככל האפשר.

5. אם המנהל איננו חכם במיוחד, אפטר לנקוט את הצעד הבא, אף עלי להזהיר שהמעשה איננו תמים במיוחד, למרות שאחד העובדים זכה בעזרתו לעמדה בכירה.

כך זה היה:

כל פעם כשהמנהל נכנס בערב למשרד, אותו עובד הנמיד את אור המנורה.

המנהל השגיח בכך:

- מדוע אתה עושה זאת? – שאל

- מפני שכניסתו של אדוני המנהל מאירה לי כל כך עד שחבל על הנפט.

*

כמוכן שלא הבאתי כאן אפילו חלק קטן מן השיטות שהודות להן אפטר לזכות בתשומת לבו של מנהל מסתגר, להכריח אותו להבחין בנו בתוך המון העובדים, שיזכר בנו ברגע שהוא שוקל העלאות בדרגה, חלקת מענקים וברגעים מכריעים דומים בחיינו.

איני טוען שהעצות שלי תמיד הביאו לתוצאות הרצויות: הרבה תלוי כאן בנתונים השכליים של אלה המישמים אותן בחיי המעשה. אוכל לומר רק זאת, שקבלתי את העצות האלה ממבני דבר, ושבדרך זו או אחרת רבים נוקטים אותן בקנה מידה רחב למדי, ולמרות שהן אינן זוכות להכרתם של אנשים צרי עין, בכל זאת הן מתאמות היטב לטבע האדם ועולות בקנה אחד עם תוצאות המחקרים האחרונים בתחום מדע הפסיכולוגיה ובתחומים הקרובים לה.

